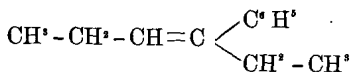

յազեալ քարպիւրի հոտ, և այս կարգի բաղադրութեանց պէս կը փոխէ պրոմա- ջուրի գոյնը. ի վերջոյ փորձեցինք այս քարպիւրին նիթրոզաթ-ն ալ պատրաս- տել և քամիչին վրայ կրցանք բիւրեղներ հաւաքել, բայց պահել կարելի չեղաւ մի- ջափայրի շերտութեան դիւրահալ ըլլալուն,

«Առինք կշռով 3 մասն բիւրեղանալի քացախական թթուուտ և մէկ մաս թորեալ ջուր, զոր աւելցուցինք ասիտ քրոմիքի տեսական քանակին վրայ (օր. 25կ., 12 Cr O³ առ 20կ. քարպիւր). այնպէս որ թթուացումը՝ ասիտ բրորինիք և էթիլ- ֆէնիլքէտն կու տայ եթէ թթուացած մար-

(24 Դ)

անշուշտ հալման աստիճանին չափազանց ցած ըլլալուն պատճառաւ:

«Այս արգասիքները մեր քարպիւրի վրայ բան մը չեն տեղեկացներ, որովհետեւ եր- բորդական ալըրի անջրացունք երկու կերպով կարելի է ընել, հետեւորաբ երկու տարրեր կազմութեամբ ալըրոնք ալ ստա- նալ (24 Գ):

«Չեզոքացուած քարպիւրի կրկին կապին տեղն որոշելու համար ասիտ քրոմիքի քացախական լոյծով քարպիւրը թթուա- ցուցինք (oxydation).

մինը (1) նշանացոյցն ունի, կամ քացա- խական թթուուտ և բրորիլֆէնիլքէտն եթէ այս նիւթը (2) ձեն ունի:

«Արդ այս քրոմական թթուացման գլխա-ւոր արգասիքը եղաւ էթիլֆէնիլքէտն որ իր կիսաքաղաքանը 175°-ի հալեցնելով կրցանք յատկանշել:

«Հետեւորաբ կրնանք եզրակացնել որ թթուացած քարպիւրի գէթ մաս մը հե- տեալ նշանացոյցին կը համապատաս- խանէ (24 Դ) այսինքն ֆէնիլ-3-էզէն-3»:

Հ. Վ. ԽԱՆՈՒՄՅԱՆ

ԱԶՔԻ ՎԱՐԱԳՈՅՐ (CATARACTE)

ԵՒ ԱՆՈՐ ԴԱՐՄԱՆԸ

Եթէ բաղդատենք աչքը լուսանկարի գործիքի մը հետ, կը գրէ Մեյերսթինէկ երևելի բժիշկը՝ սեպտեմբերի Տեռլ Բրվիտի մէջ, կը տեսնենք որ առարկականին կը համապատասխանէ աչքին բիւրեղեայ ոսպնածեւը, և ասիկա կը գտնուի աչքին բերին հետը և կը ձևացնէ բաւական պինդ մարմին մը, բայց բոլորովին թափանցիկ, նման պզտիկ կիզիչ ոսպնածեւի մը: Թէ՛ լուսանկարի առարկականը և թէ՛ բիւ-

րեղեայ ոսպնածեւը նոյն պաշտօնն ունին: Ասոնք այնպէս կը կեդրոնացնեն լուսաւոր ճառագայթները՝ որ վերջիններս կը գծա- գրեն լուսանկարի և աչքի գործարանին զգալի մակերևութին վրայ՝ արտաքին իրե- լուն պզտիկցուցած պատկեր մը: Աչքին մէջ այս պատկերը կ'ամփոփուի ցանցա- կերպէն, և կը փոխանցի ուղեղին մէջ՝ տե- սողական ջիղերուն ձեռքով:

Հիւանդութեան պատճառները

Բիւրեղեայ ոսպնածէն է տեղի հիւանդութեանս, որ կը կոչուի վարագոյր: Հիւանդութիւնս տեղի կ'ունենայ՝ երբ ոսպնածէն՝ որ ըստ կանոնի թափանցիկ է՝ կը մթագնի և գրեթէ անթափանց կը մնայ լուսաւոր ճառագայթներուն:

Այս եղելութեան պատճառը դեռ անծանօթ է, թէպէտ շարունակ և խնամոտ քննութիւններ կ'ըլլան: Ստոյգ է՝ շատ կ'ազդեն այս հիւանդութեան՝ այլ և այլ անհանգստութիւններ փոխ ի փոխ. վառ գիւնիկա ստէպ կը գտնուի շարաբախտ և յոգատապ ունեցողներուն մէջ, և կարելի է յառաջ բերուիլ՝ արուեստով՝ կենդանեաց մէջ, տալով անոնց նաւթիտ, քտահար հաճար և ուրիշ նիւթեր: Արդ վարագոյրը տեղական հիւանդութիւն մը չէ, այլ ընդհանուր անհանգստութիւններուն հետ կապուած հիւանդութիւն մը: Նոյնպէս կրնայ աչքին մէջ վարագոյր ձևացնել սաստիկ լոյսը և տեսակ մը լուսոյ ճառագայթներ, և յայտնի է որ այս հիւանդութեան տէր կ'ըլլան շատ անգամ այն անձինք՝ որ իրենց արուեստին պատճառաւ աչքերնին տեական զօրաւոր շողարձակութեան մը վրայ կը յառեն, զոր օրինակ, ապակեգործները:

Վերջապէս ժառանգականութիւնն ալ վարագուրի հիւանդութեան պատճառներէն մէկը պէտք է նկատել:

Ախտաբանական ընթացք

Վարագոյրը աչքին մէջ առաջ կը բերէ հետեւեալ փոփոխութիւնները: Նախ բիւրեղեայ գոյացութեան մէջ փոքր ճեղքեր կը ձևանան, պայծառ հեղանիւթով, նման ապակիի մը կտորին ճաթառուածքին: Ետքը հեղանիւթը կը պլուտորի, կ'աղօտանայ և աղօտութիւնը միշտ աւելի կը տարածուի: Շատ անգամ մթին պղպշակներ կը ձևանան: Որչափ որ հիւանդութիւնն աւելի տէ՛ւ, այնչափ այս փոփոխութիւնները բոլոր բիւրեղեայ ոսպնածէն վրայ կը տիրանան: Հուսկ

ոսպնածէն բոլորովին մոխրագոյն կ'երևի, Հիւանդութեան վերջին շրջանին՝ այս մոխրագոյն վիճակը պարզ աչքով ալ կը տեսնուի, վասն զի բիրը՝ ետեւ եղած մութ ոսպնածէնն պատճառաւ, այլ ևս մթին չերևիր, այլ մոխրագոյն:

Երբ աղօտութիւններ տեղի կ'ունենան բիրին վրայ, աչքին առջև շուքի զգացումն առաջ կուգայ, և կարծես կը ցուցնէ զոնտակներ, ճանճեր, սարդի ոստայններ, կամ իբր ըող մը կամ մշուշ: Այս երևոյթները կամ դանդաղօրէն կամ արագ կ'աճին, կամ կրնան ժամանակ մը անփոփոխ մնալ, երբեմն ալ կրնան պակսիլ: Բայց ամենէն վերջը տեսութեան կարողութիւնը միշտ աւելի սահմանափակ վիճակի մէջ կը դնեն, այնպէս որ հիւանդը՝ անմիջապէս աչքին առջև եղած առարկաներուն միայն շարժումը կը զգայ և խաւարն ու լոյսը միայն կ'որոշէ: Այս շրջանին մէջ վարագոյրը կատարեալ կը կոչուի. բիւրեղեայ ոսպնածէն ալ երբ կը խաւարի՝ կը նմանի ամպամած խոշոր ապակիի մը՝ որ միայն թոյլ կու տայ լուսալից ճառագայթներու:

Դարման

Պիտի կարծուի որ վարագուրին բնութեան ճշգրիտ ծանօթութիւնը, զանկալ դարմանելու միջոցը հնարաւոր ըրած է. բայց այդպէս չէ: Հնուց ի վեր Բաբելացիք, Եգիպտացիք և Յունք երկու եղանակով կը դարմանէին այս հիւանդութիւնը. վիրաբուժի ձեռքով կամ դեղական միջոցներով: Նոյնպէս արդի ժամանակիս այս երկու եղանակները գործածուեցան ընդհանրապէս. բայց փթ դարուն վիրաբուժութեան տարօրինակ յառաջադիմութեամբ՝ դեղական եղանակը երկրորդական համարուեցաւ:

Վարագոյրին վիրաբուժական գործողութիւնը այսօր յաճախ կը գործադրուի. և նպատակն է՝ աչքէն ամբողջովին վերցնել խաւարեալ բիւրեղեայ ոսպնածէնը: Նախ կը բանան աչքին առջևի «սննեակ» կոչուածը հատումով մը, և անօթը՝ որ կը

պարունակէ ոսպնածներ՝ կը կտրի, և ետքը փոքր ճնշումով՝ ոսպնածներն մէջ եղած նիւթը դուրս կ'ելլէ բիրտն քովէն, և երբեմն, եթէ հարկ ըլլայ, կանխաւ կտրելով կ'ընդլայնեն:

Եւր վերցնեն արգելքը, այսինքն խաւարեալ ոսպնածներ, հիւանդը (որուն վրայ գործողութիւնը կատարուեցաւ) կրնայ դարձեալ տեսնել, բայց՝ բնական է՝ շատ շփոթ վիճակի մէջ, որովհետև իրեն կը պակսի մեր վերը բացատրած գործիքը, որ կը ծառայէր լուսեղէն ճառագայթները կեդրոնացնելու, որպէս զի առաջ զայ մաքուր և ճշգրիտ պատկեր մը Այս գործիքին տեղ պէտք է ուրիշ մը դնել. և որովհետև անկարելի է աչքին մէջ նոր ոսպնած մը դնել, կը գործածուի այդ նպատակին համար յարմար ակնոցը:

Եւր գործողութիւնը լաւ յաջողի, հիւանդին համար շատ զոհացուցիչ է, թէպէտ կարելի չէ զինքը առողջ մարդու հետ բաղդատել, վասն զի իրեն կը պակսի աչքին բիրեղեայ ոսպնածներ՝ որ կարող

է ըստ կամա յարմարիւ առարկաներուն տարբեր հեռաւորութեանց:

Բայց վիրաբուժական գործողութիւնը բոլորովին ազատ չէ վտանգէ, և երբեմն ալ անկարելի կամ դժուարին կ'ըլլայ՝ գործարաններու հիւանդութեանց պատճառաւ: Որով և վերջին տարիներս դարձեալ սկսան բժշկները՝ հիւանդները երկրորդ կերպով զարմանել, այսինքն է դեղատուութեամբ:

Այս կերպով բժշկները աչքին վրայ մասնաւոր շիթահամարով մը (contagocce) կը կաթեցնեն այնպիսի հիւթեր՝ որ առաջ կը բերեն լուծումը և ծծումը բիրեղին խաւարած մասերուն, և միանգամայն կը գործածեն ներքին դեղեր մանիշով (iode) արինը մաքրելու համար: Զմոռնանք ըսելու որ այս կերպը կը գործածուի միայն նոր սկսած վարագուրի հիւանդութեանց. բայց եւր հինգած ըլլայ՝ անհրաժեշտ է վիրաբուժին գալուստը:

Թրգմ. Հ. Ե. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՅՈՒՄՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԸ

ՊԻՄՍՍՈՒՆ ունիմ Կ. Պոլսոյ Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնական վարչութեան «Երկամիայ Տեղեկագիրը» (1918 Նոյ. 18-1920 Դեկտ. 31):

Այդ սերուն հատորիկը կը բաղկանայ 42 էջերէ, պատրաստուած խնամքով, մաքուր տպագրութեամբ, և արժանի հայկական դահլիճներու պատուաբեր զարդն ըլլալու: Այդ լիակատար տեղեկագիրը կը հաշուէ 10 մասնաճիւղեր կ. Պոլսոյ մէջ և 30-ի չափ՝ գաւառներ և Կիլիկիա կ. Պոլսոյ Կեդրոնական վարչութիւնը բացած է բազմաթիւ հիւանդանոցներ, ձրի զարմանա-

տուններ, մանկանոցներ, մայրանոցներ, զարմանական գործողութեանց սրահներ, ապաքինարաններ և արհեստանոցներ, որոնց մաքրութեան և կոկկութեան վրայ զաղափար մը կազմելու համար՝ բաւական է ակնարկ մը նետել այն բազմաթիւ զեղատիպ նկարներուն և խմբանկարներուն վրայ, որ հատորիկին կու տան փայլ և վայելչութիւն:

Մարդս կ'ապշի կը մնայ, թէ ինչպէս կ'ործանուած, բնաջնջման ու թաթին ներքէ տեցացող ազգի մը մէկ զանգուածը՝ կարող է երկու տարուան կարճ ընթացքի